

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 18.

Lördagen den 14 Maj

1842.

Tidens religiösa och dogmatiska ytterligheter.

Vi sysselfätta oss med detta ämne mindre derföre, att wi lägga vår tid till last, att den äger sina ytterligheter, än derföre, att wi wilja lära känna denna tid sådan den är, således ej mindre i dess sjukdomstillstånd än i dess hellsa, ej mindre i dess swaghet än i dess kraft. Såsom hwar tid hade både den ena och den andra, så har det också vår. Det är nyttigt att bredwid styrkan lägga märke till swagheten — styrkan undgick sällan sin innehafwares uppmärksamhet — på det att den må kunna erkännas som swaghet, icke gälla som hellsa och kraft, och således icke tillåtas att utan all motverkan tillwera.

Vi tala om både religiösa och dogmatiska ytterligheter, icke derföre, att der är någon wäsentlig olighet mellan det ena och det andra slaget. Ehuru wi äro långt ifrån den meningen, att religion är detsamma som dogmatik, måste wi dock yrka, att hwad som icke, åtminstone som embryo, är till i religionen, det kan icke få någon tillwara i dogmatiken. Vi skilja nemligen denna från de hugskott, som någon gång wisas sig i den enskildes föreställningar och hafwa en lika så hastig och följdslös öfswergång, som de hade en oförklarbar och sammanhangslös uppkomst. Så liten förbindelse dylika lösa privatmeningar äga med den verkliga religionen, och så liten rätt de hafwa att kallas dogmatik, så mycken och så wäsentlig är förbindelsen mellan religion och dogmatik. Den senare är den förras spegel. Hwad den förra i sin verklighet är, det säger den sig genom den senare vara. Att den säger detta, att den i tanke och ord söker ett uttryck för sitt wäsen och sin verklighet, är lika så naturligt och lika så nödwändigt, som att människan sjelf och allt hwad menligt är söker ett dylikt uttryck. Förändringarne, skiftningarne i religion måste således

också wisa sig i dogmatik. Är den ena enkel, sammanhängande, frist, så måste också den andra vara det. Har den ena sina öfswerdrifter, sina sjukligheter, så måste också dessa finnas i den andra. Hwarje religiöst samhälle, äfwen det mest förryckta och wanstapade, försökte att i en lära redogöra för sin art. Då således det religiösa och det dogmatiska äro så nära förbundna, hade wi knappast behöft mer än det ena predikatet. Hade wi dock blott nämt de religiösa ytterligheterna, så hade det kunnat synas, som wore der i vår uppsats ingen fråga om tidens vetenskapliga angelägenheter, med hwilka dock detta blad förnämligast har att sysselfätta sig; och hade wi blott omtalat dogmatiska ytterligheter, så hade kanske mången läsare gått förbi denna uppsats, såsom den blott afhandlade abstracta ämnen inom vetenskapen och icke angingo verkligheten och lifwet. Med de båda predikaten hafwa wi welat förekomma både det ena och det andra missförståndet.

Vi begynna med en anmärkning, som skall synas paradox. Ytterligheter äro, efter vårt förmenande, icke blott ett nödwändigt öndt, utan snarare ett verkligt godt — när de nemligen, hwilket gemenligen alltid händer, uppväga hwarandra. Såsom farkosten i hafwet sällan går fullkomligen jemt, utan lutar än till höger och än till wenster, så är icke heller jemnheten i det menliga samhällets farkost rätt långwrig eller pålitlig. Men när lutningen är åt wenster, så är det både godt och nödwändigt, att någon begifwer sig åt höger och efter förmåga återställer jemnheten. Och tager så lutningen åt höger öfwerhand, så må man wäl hejda sig, begifwa sig åt wenster och försja för, att hwad som förut varit för litet, icke nu må blifwa för mycket. Och så allt widare, tills man slutat sin resa. Fysikerna hafwa kallat gåendet ett alltjemt förekommet fallande; man kan falla tillgri-

pandet af ytterligheter i andans werld för detsamma. Utan ett sådant tillgripande skulle denna werld länge sedan hafwa gått under och varit betäckt af mörkrets wågor. Hade icke — för att blott tala om de nyare tidernas tilldragelser — den franska encyclopedismen och fritänkeriet uppvägt den föregående widsketligheten och sinnesinsfränktheten, så hade dessa bringat död öfwer menckligheten. Hade icke den franska revolutionen låtit folken känna sitt wärde och sin kraft, så hade ceremonier, hoscabaler och liderlighet öfwerwäldigat werlden och förstört hwarje ren och ädel werksamhet. Hade åter icke Napoleon hejdat revolutionen, så hade råhet och pöbelsinne blifwit werldens beherrskare: Blott af despotismen kunde dessa tuktas; och despotismens Nemesis lefde äfwen, satte sig i den motsatta wägskålen och åstadkom jemwigt eller — öfwerwigt åt sitt håll. Att wägandet upp och ned ännu räcker och wäl oafbrutet skall räcka, kan icke vara obekant. Samma skådespel hafwa wi inom wetenskaperna, och mest inom de wetenskaper, som kraftigast inverka på menniskan och samhället, således i filosofien och theologien. Dogmatism, criticism, ny dogmatism och ny criticism hafwa oafbrutet efterträtt och förstört hwarandra. Bruf, misbruf och undergång, tillwert, öfwermod och död hafwa varit de stadier hwilka skolorna lifsom staterna genomlupit. Men långt ifrån att förstöra staten och skolan i allmänhet hafwa de upprätthållit desamma. Ensidigheter hafwa wisserligen utbildat sig, men icke blott undanträngt andra ensidigheter, utan och framfallat sina egna motsatser och således i sig utwecklat fröet till sin egen död, hwarigenom lifwet i det hela blifwit widmakthållet. Der ligger något förödmjukande och sorgligt, men också något tröstande och tillfredsställande i hela detta skådespel.

Men om äfwen ytterligheterna salunda i sina följder äro goda, så kunna de dock knapt sägas wara detta i sig sjelfwe. Den som för att hindra ett dräp sjelf dräper en annan, drifwes af ett slags nödwändighet till sin gerning och kan icke för denna klandras; men han känner djupt i sitt hjerta, att hans gerning icke i och för sig sjelf war god, och att det för honom varit bäst, om han kunnat undgå densamma. Den ytterlighet, till hwilken wi tvingas för att förhindra ett ännu större ondt, måste wi merendels ogilla, stundom till och med förbanna. Huru, om de som åt båda sidorna drifwas till ytterligheterna, wille eftertänka detta? Och sitt eftertänkande kunde de wäl icke begynna bättre, än om de gjorde det för sig klart, att

det just är ytterligheter, till hwilka de drifwas. Men detta skulle de på båda sidorna eftertänka. Att det blott på den ena sidan erkändes, gåfwe blott så mycket större framgång åt ensidigheten och wore således mera något ondt än något godt. Således på båda sidor! Dock war önskning är mera from än utförbar; den menckliga naturen är icke så beskaffad, att önskingen kan till någon större fullkomlighet och waraktighet gå i fullbordan. Detta må dock icke hindra oss hwarken från att uttala den, eller från att efterse hwad den innebär, det är, att efterse beskaffenheten af de ytterligheter, hwilka af war tid tillgripas. Wi tala egentligen blott om religiösa och dogmatiska ytterligheter, men stola finna, att dessa icke sakna sitt sammanhang med andra.

De betänkligaste sjukdomarne i det fysiska lifwet hafwa sin grund i detta lifs egen organisation, således i något som i sig sjelf är friskt och normalt, men som genom förhållanden, hwilka inifrån utwecklat sig, blifwer abnormt: just genom detta deras upphof inifrån äro de så wädliga och ofta så swåra att bota. Hwad som tillfälligtwis påföres organismen, kan wida lättare afföndras. Sammalunda finnas andliga sjukdomar, hwilka hafwa sin grund i war andliga natur, hwilka inifrån hafwa utbildat sig, och hwilkas diagnos är omöjlig utan ett atkgifwande till de wäsentliga och normala förhållanden hos menniskan, som låtit dem uppkomma. Wi hafwa här tvenne sådana att omtala.

Den ena utbildar sig ur det menckliga förnuftet. Något för menniskan mera wäsentligt än förnuftet finnes icke. Genom det och endast genom det är hon mencksa. Men genom förnuftet är hon icke allt. Hon har omkring sig, hon har uppöfwer sig en werld, som icke är hennes förnuft. Men om också denna werld eller dessa werldar icke äro hennes förnuft, så äro de dock föremål för detsammas begripande. De kunna af detsamma fattas och förstås. Att menckligheten i detta fattande och förstående går så långt som wäg är banad eller så långt som wäg kan banas, deremot är intet att påminna. Till och med om den skulle komma derhän, att den säge dessa werldar förswinna, att den måste förklara dem för blotta stenbarheter utan werklighet, att den måste göra förnuftet, det den sjelf constituerande förnuftet, till den enda werkligheten, så wore och sådant godt, så widt det wederbörligen kunde godtgöras; filosofien har ingen annan corrector än sig sjelf och kan icke i sin utweckling hejdas af någon annan än sig sjelf. Men när filosofien under sin utweckling fäster ögonen på de samhällen,

hwilka i betydlig mån äro willkor för deß bestånd, finner den phenomenen i dessa, som wisa sig vara af den aldräwäsentligaste beskaffenhet. Bland dessa är **fromhet, gudsfruktan, religion** ett af de aldra hufwudsakligaste. Omöjligen kan philosophien låta den undgå sina blickar. **Religionsphilosophi** måste alltid vara ett hufwudstycke af philosophien, och ingen förståndig bör förmena philosophien att göra sig till detta så wäl som till åtskilligt annat. Huruwida den förklarar föremålet för religionsphilosophien, fromheten, religionen för **detsamma** som förnuft eller för **något annat**, för en **egen** function af den menfliga intelligensen, derpå kommer mindre an: det må vara philosophiens och särskilt religionsphilosophiens ensak. Men hwad som icke kan förbises är, att denna fromhet alltid framträder i **egna**, ofta mycket mäktiga gestalter, som icke förstås derigenom, att den allmänna religionsphilosophien på dem tillämpas, utan som måste särskådas inifrån och efter deras historiska uppfomst och art. En ibland dessa gestalter är christendomen. Den hwarthen kan eller behöfwer undandraga sig philosophiens skarpa blickar. En särskilt christendomsphilosophi är för menfligheten ett lika så oafwisligt behof som en allmän religionsphilosophi. Då den senare utreder den innersta arten af **all** fromhet, af **all** religion, så betraktar den förra christendomen såsom en särskilt religion, samt undersöker deß art och deß förhållande till alla systonen. Hittills är allt godt. Hittills har philosophien förblifwit inom sina lagfångna, mycket widsträckt områden, och hwad den derinom uträttar, det respecteras med glädje af hwarje insigtöfull. Men den kan gå längre. Den kan försöka att mer eller mindre radicalt göra slut på **all** religion, således ock på **christendomen**, sätta sig sjelf i deß ställe, och derigenom komma till en ytterlighet, som måste vara en sjukdom. Och den icke blott kan allt detta, utan den har verkligen gjort det och den gör det i våra dagar med en framgång, som icke är utan sin wåda, och som derföre må vara en god anledning till ytterlighetens närmare betraktande.

I våra dagars philosophiska religion och dogmatik se wi tvenne riktningar, som sins emellan påstås vara mycket olika. De som följa den ena göra utan allt undscende förnuftet, eller som de ock gerna uttrycka sig, anden, och deß utvecklade medvetande, philosophien, till allt, och yrka att hwad som icke är ande eller philosophi, det måste tråda tillbaka och förswinna. Således är religion, christendom, kyrka, nattens och

dimmornas bildningar, hwilka måste upplösas och tillintetgöras, i och med detsamma som det rätta wetandets sol på dem kastar sina strålar. Christus sjelf är en myth, en phantom, som måhända har någon historisk grund, men som omöjligen kan hafwa warit hwad han efter kyrkans mening skall hafwa warit, och hwilken så mycket heldre må hafwa warit hwad som helst, som ingenting beror på hans **historiska** person, men anden den förutan rätt wäl kan hafwa utvecklat sig. Alldeles nya äro wäl icke dessa meningar och någon analogi hafwa de både i den gamla engelska deismen och i den något senare fransyska encyclopedismen; men de hafwa aldrig uppträdt med den skarphet och syndighet i utförandet, den betydenhet i lärdomen, och den universalitet i omfattningen som i våra dagar. Deras förnämste representant är wäl Strauß, men de tillegna sig äfwen andra icke så litet betydande namn. Huruwida de i Sverige hafwa några anhängare, som förtjena en större aktning, kunna wi icke säga; men de synas hafwa slagit rot hos ett slags pöbel, som dock naturligtwis förstår dem wida råare och yttligare än de hos upphofsmännen utbildat sig. Man kan wäl tillstå, att de hos oss äro "packets religion och philosophi." Om dessa meningars inre halt och beskaffenhet är här icke mycket att säga. Kunna de uthärda en allwarlig philosophisk pröfning, så böra wi icke öfwer dem besläga oss. Men detta förnekas af stränga filosofher. Och hwad de minst kunna uthärda är en pröfning inför historiens domstol. Det är wäl sannt, att de icke erkänna denna; twertom: de öfwerändast alla historia, de upplösa allt samhälle, de lemna icke sten på sten af de byggnader, som menfligheten redan uppfört. Men detta är ett swårt bewis **emot** dem. Den som icke respecterar den menflighet som warit och är, den är en föga tillförlitlig förbättrare af den som skall komma. Den som icke kan erkänna hwad andra redan gjort, den är näppeligen ett andens redskap till nya werks utförande. Och så hafwa dessa meningars föregångare, waktadt all den ofelbarhet och stolthet, med hwilken de uppträdde, blifwit af windarne förfingrade. De nya meningarne kunna redan förnimma de för dem så farliga windkast. Deremot har ingen storm kunnat i utvecklingen hejda christendomen och den werld, hwars kärna är christendom.

Den andra riktningen synes vara mot christendomen och i allmänhet mot det bestående mindre sientlig. Den will förmedla, den will genomtränga detta;

den will, hwad christendomen beträffar, genom des begripande göra den till en sanning. Detta är godt och wäl, så länge det är frågan om christendomen i des allmänhet och helhet. Men går filosofihien derifrån ned i särflitheterna, will den ock göra dessa till sanningar, nemligen till sanningar för wetandet och icke blott för den religiösa tron, så frukta wi för des tillgöranden. Wi tro den då hafwa inkommit i ett område dit den icke hör. Wi tro den der verka föga mindre förstörende, än om den raktfram förklarade sig wara en fiende till detta område. Låtom os betrakta des förhållande blott till en enda punkt, men till en hufwudpunkt, inom detta område, till punkten om Kristus och återlösningen. Den filosofiska theologien må om Kristus yttra sig med så wördsamma ordalag som helst, Kristus är dock för densamma ingenting annat än förnuftet, det gudomliga och det menliga förnuftet, hwilka äro identiska. Det är icke menniskan Jesus som är Kristus, utan det är den absoluta anden. Att denna i menniskan Jesus kommit till fullt och klart medwetande af sig sjelf, och således genom menniskan Jesus åstadkommit en werldens försoning, erkännes wisserligen; men till ett ännu fullare och klarare medwetande är den kommen i den nyare filosofihien, hwilken således är werldens Kristus mycket mer än Jesus af Nazareth war det. Marheineke säger uttryckligen, "att den absoluta anden blifwer werldens positiva befrielse och återställelse till sanning och werklighet. Den är, såsom den återlösande principen, återlösningen sjelf, och i den är återlösningen på ett ewigt sätt stiftad och fulländad." Och på ett annat ställe låter han werldens försoning med Gud bestå deri, att "Gud såsom förnuft är tillstådes i menniskan och gör sig, från ett individuelt, till sjelfständighet syftande medwetande, till ett allmänt, och sålunda förmedlar jagets identitet med Gud." I denna återlösnings- och försoningslära ligger der föga wigt på menniskan Jesus. Den rätta förmedlaren är här, icke Jesus af Nazareth, utan förnuftet, den absoluta anden. Dwertom måste Jesus af Nazareth, lifasom alla andra menniskor, behöfwa en förmedlande medwerkkan af förnuftet. Han war icke det gudomliga förnuftet sjelf, utan han hade blott deraf en stråle, måhända den renaste och klaraste, som ännu hos dödliga funnits, hwilken han hos sig lät verka och genom sig hos andra. Men en sådan stråle hafwa ock andre, och derigenom äro de på sin höjd till graden, men icke till arten skilda från Jesus af Nazareth. Jesu

person blifwer genom allt detta i större eller mindre mån en obetydlighet. Icke är detta christendom, och icke ligger i denna lära, hwilken alla de kristliga lärostyckena igenom är sig fullkomligt lif, en frälsning för christendomen. Dock, på ett sätt innebär den en sådan frälsning. Såsom den sjelf säger, will den medverka dertill, att wetenskapen "genomtränger och uppehåller" tron. Man tänker härwid lätt på organiska kroppar, som af en eller annan anledning "genomträngas" af mineraliska, af anorganiska fluida. Dessa verka derhän, att hela formen, hela structuren, hela machina corporis bibehålles och ingenting annat förswinner än — lifwet. Är det på detta sätt som man will genom sin speculation "genomtränga" christendomen, så skall christendomen dertill näppligen blifwa rätt mycken tack skyldig. Blott i ett fall kommer detta genomträngande i tjenlig tid, om christendomen är död eller håller på att dö bort, och man har för mycket kärlek till den bortslumrande för att wilja begrafwa lifet. Då inträder behofwet att genom konst förwandla lifet till en mumie. Dock använd på christendomen utträttar wäl denna konst icke rätt mycket. Lifet är för stort, organismen för rik, de inre delarne för fina och konstiga. Ingen genom konst tillwerkad wättska räcker till för att "genomtränga" dem. Det är godt, att en sådan ännu icke behöfwes. Det är godt, att christendomen ännu har ett verkligt lif, och icke utifrån behöfwer låna ett stenbart.

Det synes således, huru efter vår mening de båda bestrifna riktningarne icke äro så wäsentligt åtskilda. De convergera starkt och sammanträffa ofelbart. Dertill hafwa wi icke sagt, att icke betydliga, ehuru mindre wäsentliga oligheter i dem äro tillstådes. Således finna wi hos den ena — icke blott i des uttryck och framgångssätt, utan ock i des innersta syftning — en aktning och kärlek för christendom, som wi hos den andra sakna. Det är till och med en sådan aktning och kärlek som, ehuru genom ett missförstånd, skänkt den sitt upphof. Aktningen och kärleken för christendom verkade nemligen derhän, att man wille hafwa denna stereotyperad, och således företog man sig sådant, hwarigenom man tilläpwenlyrs kunde dråpaden ålskade. Tankarne falla härwid på fabeln om qwinnan, som ända till oändlighet wille hafwa ägg af sin höna, och dertill fastade så mycket korn för creaturet, att detta deraf dödde. Icke på kärlek, men wäl på förstånd war der hos denna qwinna någon brist, och hennes hjertelag motswarades illa af hennes gerningar. Många af

vår tids filosofiska teologer tyckas och i denna qvinna hafwa sin motsvarighet. I den andra riktningen finnes deremot ett mod och wi wåga tillägga en ärlighet, som brister den förra. Det är wisst tempelförstörarens mod och stråtröfwarens ärlighet, men äfwen dessa hafwa, om icke för samhället, åtminstone för psykologen, sitt interesse, och äfwen samhället wisa de den tjensten, att de icke hykla en wördnad, som för dem är omöjlig, utan bära i skölden den fiendtlighet, som brinner derunder.

(Fortf. n. g.)

Catholicismen i Frankrike, betraktad i dess förhållande till det enskilda lifwet och den allmänna bildningen.

(Fortf. fr. föreg. Nr.)

Catholicismens artistiska accessoirer bländade det skönhetsinne, som älskar ett fantastiskt sken, som fördjupar sig i symbolikens förespeglingar, och begagnar konsten såsom wägwisare till religionens område. "Es ist so schön, wenn man keinen Cultus hat, einigen Aberglauben zu haben, ein wenig an den Teufel zu glauben, wenn man nicht viel an Gott glaubt, und auf das Evangelium zurückzukommen durch — die Romane von Hoffman." Pflanz, l. c. s. 244.

Dessa swärmare wårdslösa theologien och älfka theosophien, besöka ej kyrkan, men erfara ett djupt intryck af de gamla Cathedralernas symboliska grundtanke. I ställe för att fästa sig wid kristendomens mysterier och den heliga skrifts djupa innehåll, lyfna de till den uppenbarelse, som förnimmes i orgeltoner, och de äro beundrare af den catholska cultus ritus. Dessa människors kristendom inskränkes till skönhetsfinnets intryck af de konstverk, som Catholicismen grupperat fring Cathedralerne. Kyrkomusikens toner, de målade fenssterglasen, altartafelorna och symbolikens gåtor tilltala sinnen, hwilka för en fantastiskt utstyrel förgäta Catholicismens gamla tro.

Denna sidoblick på skön konst torde ej vara främmande för en uppsats, som redogör för Catholicismens ställning till det Fransyska lifwet. Den religiösa kärnan har gått förlorad för Frankrikes Catholicism, och inga spår upptäckas hos denna kyrka till en organiserande princip, som wisar sig werksam i historiska skapelser. Bland litterära arbeten, som mycket bidragit att åter winna hjertan för Kristendomen i ett otroget land, nämnes ej orättwist i första rummet

Chateaubriands "génie du christianisme." Förf. talar sjelf i företalet om det inslytande som hans bok utöfwar på sinnesstämningen hos ett folk, som ännu ej hunnit hämta sig ur den förwirring, hwaruti det blifwit bragt genom en omhållning, som skakat samhällets grundwal. Och ännu hade ej nationaläran och militärwäldet banat wäg till laglig ordning. "Midt ibland tempelruiner uppenbarade jag kristendomens ande, skrifwer Chateaubriand, för att till de plundrade templen återföra den praktfulla Gudstjensten och altarets tjeneare. Saint Denis stod öfvergifwet. Ännu war ej det ögonblick inne, då Bonaparte skulle draga sig till minnes, att han behöfde en grafwård. Öfverallt såg man ruiner af kyrkor och kloster, och äfwen dessa förstördes i grund. Man fann till och med ett nöje uti, att lustwandra bland ruinerna." Förstöringen hejdades; ordningen återwände med Catholsk cultus; men derföre war ej tänkesättet wunnet för Catholsk kristendom. En författare, låt wara aldrig så snillrik och hänförande, kunde ej skänka ett helt tidehwarf en ny riktning, alldeles motsatt en annan, som förestrefes af tidsandan. Det är möjligt, att Förf:s poetiska talent ryckte mången med sig, att den nya uppfattning af Catholicismen, som han bibragte sina läsare, slog an hos dem, som sökte näring för fantasien och skönhetsfinnet; och behofwet af lugn och tröst kunde ej längre tillbakawisas, sedan religionsföraktet och Gudlösheten skordat ett tillräckligt antal offer, och skänkt en förtwislad utsigt öfwer lifwet. Catholsk kristendom kunde likwäl swärligen grundläggas af en tidsmak, som war ombytlig, ej trängde till det innersta hos människan, mera oftrade åt konssinnet, än de religiösa behofwen. Det war mera en lätt känslofakning, en lek med det fantastiska skenet, som hwilade öfwer den återwäckta, catholska culten, än en allwarlig sysselsättning med människoandens högre angelägenheter, som lifwade intresset för ett arbete, hwilket hade till syfte att återinsätta Catholsk kristendom i dess förlorade rättigheter. Men utan att uppbäras af allmänna tänkesättet, af en widsträcktare litteratur, af en nationallynnets ombildning, som ej är ögonblickets werk, war det för Catholicismen ej möjligt att hoppas en waraktig framgång. Den bok, som skulle hafwa åstadkommit en sådan werkan, hade warit en werkelig swartkonstbok. Och om också historien har sina öfvernaturliga krafter, så uppträda de likwäl ej i magiskt skenad. Catholicismen eger ingen kraft till sin förnygring i sig sjelf. De tidsgestalter,

hwilka redan spelat ut sin rôle, äro sedan endast gångare i det historiska drama. Wi så se, att detta är fallet med Catholicismen i Frankrike; så snart man fäster sig wid den för historien numera förlorade betydelsen af en kyrka, som ställer sig i ofunnighet om vetenskapen, bekämpar tidsförwillelserna, men saknar en i tidshwimlet orubblig ståndpunkt. Wi hafwa i förbigående betraktat Catholicismens ställning till litteraturen och allmänna tänkesättet i Frankrike. Enskilda drag ur Fransyska lifwet kunde ytterligare anföras, hwarigenom man kommer till öfvertygelsen om en utbredd religiös likgiltighet, och att moralitetens förfall står i förhållande till Kristendomens. Fråga wi efter familjelifwet och sederna, så möta oss underättelser, hwilka äro långtifrån tröstande. På ättensskapets helgd, på familjbandens fasthet beror i så hög grad waraktigheten af ett samhälles lycka; och de upplysningar som öfwer dessa förhållanden lemnas af Tyska författare, hwilka besökt Frankrike, i afstigt att göra sig bekanta med det religiösa lifwets ställning till familjen och staten, öppna en mörk och nedslående utstigt öfwer dessa ämnen, som ega ett så stort, så allmänt intresse. Wisserligen kan ett ofördelaktigt bedömande af fransmännens enskilda lif ej göras gällande, utan betydliga undantag; och otwifelaktigt finnes mycken huslig lycka, renhet i seder och wackra familjförhållanden, som ej fluggas af sedeslöshet och lättfinne. Framför allt torde sedeförderfswet ej hafwa till den grad inträngt uti provinserna, som i hufwudstaden, och otwifelaktigt äro de wackra undantagen äfwen i Paris rätt många. Detta erkänner Dr Neuchlin (s. 76) såsom något, hwilket bestyrkes både af hans egen och många andra Tyskars erfarenhet. Med fördomar mot Fransmännen hade de kommit till Paris, men gjorde der bekantskap med en mängd lyckliga och aftningswärda familjefrestar. Detta erkännande skingrar ej den flugga, som utbreder sig öfwer det enskilda lifwet, och sätter sedeförderfswet och grundsatsförens upplösning i förbindelse med den otrohet, som förgiftar familjernas lycka och föranleder låga, upprörande scener inför domstolarna. Tidningarna omtala dylika tilldragelser. Gazette des Tribunaux (d. 15 Dec. 1835) berättar om en rättegång, som föranleddes deraf att en äkta man anklagat sin hustru för ättensskapsbrott. Gazetten beskriwer omständligt, huru den anklagades ungdomsfriska, förföriska utseende war egnadt att besticka domarne. Hon wisade sig inför domstolen "frisk som en ros, och slog upp ett par de skönaste ögon iwerlden

"à faire damnés les Alcades de Tolose an Guadalete." Toilettens alla tofetterier hade blifwit anlitade för att wisa de skälmiska behagen i en intagande dager. Publiken tog naturligtwis den anklagade fruns parti, och domstolen frifände henne till allas belåtenhet. Gazette slutar berättelsen med den anmärkning, att det är en swår tid för äkta män. Det wittnar ofördelaktigt för smaken i Fransyska hufwudstaden, att tidningarne som rätta sig efter det allmänna tycket, begärligt gripa efter "dylika anstötliga uppträden; och skandal lærer höra till den goda tonen, när det är fråga om att med ett "on dit" fördrifwa tiden. Damerernas samtal hwälfwa sig gerna fring "jolis petits crimes;" och Gazette des Tribunaux med sina slipprika anekdoter från domstolsscenerna får ej saknas i boudoiren. Detta är åtminstone en uppygift, som är allmänt gängse, och som Neuchlin ej förnekar, ehuru han gerna skrifwer den på satyrens räknung. Damer wisar sig ofta bland åhörarne inför rätta. Blygsamheten är ej hemma, der smaken för dylika försvöelser tagit öfwerhand. Äfwen erkännes, (s. 77) att ättensskapet hos den stora mängden af fransmän förlorat sin religiösa och sociala betydelse; att denna institution sjunkit i aftning i Frankrike, och under närwarande förhållanden äfwen eger derpå mindre anspråk. Man har till den aftagande sedligheten och husliga lyckan welat söka orsaken i de så kallade civila ättensskapen, i den werldsliga och rent juridiska karakter, som utmärker en mängd föreningar, hwilka förr af kyrkan helgades och mottogo en högre betydelse. Sedernas förfall föregid likwäl de civila ättensskapen och revolutionen. Memoirer från Hertig Regentens och Ludwig XV:s tider lemna tillräckliga upplysningar derom. Det är i strid med de föreställningar, som wi utlänningar göra oss om Fransmännens sedlighet och enskilda lif, förr och nu, som M. Girardin påstår, att skandalen i sednare tider tilltagit. Han säger, att lasten ej mera söker dölsa sig, utan framträder med fräckhet, och medan den afbidar ett anfall, framlägger den sin lära, sitt system; gör derjemte anspråk på att ingå såsom en beständsdel i menliga samhället, och will der förwärfwa borgararätt. I Voltaires tid sökte man att med ärbarhet bemantla lasten. Nu mera wisar den sig blottad. Och samma gång har den aftning för sedligheten aftagit, som röjer sig i sjelfwa föreställningen, i bemödandet att omgifwa sig med ett hyckladt sken af dygd och moralitet.

Ättenskapets höga betydelse, såsom sakrament i Catholska kyrkan, tycktes hafwa bordt bidraga till att göra förbindelsen lika ren och oförderfwad, som den war oupplöslig; men då Catholska kyrkan eger endast en aflägsen beröring med Franska lifwet och knappt numera utöfwar något inflytande på nationens tänkesätt, upphöra äfwen de verkningar, som härflyta från en kyrklig sanction. Den mera genomgripande sönderingen mellan kyrkan och allmänna tänkesättet, gör det förklarligt att sedeförderfwet blifwit så allmänt, och man infer swärigheterna att motverka en ytterligare spridning. Att klosterlifwet uppmuntrade coelibatet står ej i någon förbindelse med den aftagande wördnaden för ättenskapet; enär man besinnar, att inom strängt slutna fetsar lefde klosterbröderne och lekmanen, hwardera ett lif, som omfattade en motsatt bestämmeelse och motsatta pligter. Snarare bör man anmärka den obetänksamhet, hwarmed många Fransmän göra sitt wal af en hustru; och olyckliga förbindelser äro lätt tänkbara, när contrahenterna bestämmas af egennyttiga beräkningar. Qwinnorna mottaga gerna ett anbud, som ej eger deras tycke, emedan de såsom fruar befrias från den klosterlika stränghet, hwilken gör de unga Fransyskorna främmande för werldens nöjen, och utestänger dem från ett lifligare umgänge. För att wisa sig i stora werlden, och blifwa der mera bemärkt, ingår den unga Fransyskan ofta ett parti. Ty innan de besöka wiserligen flickorna societeten; men de spela der den stummas röle. Ingen fästet wid dem någon uppmärksamhet. Frågar man, hwilka de motiver äro, som bestämma många Fransmän till att taga sig en hustru, så är det ofta ett skäl att han behöfwer en wärbinna, som kan göra les honneurs. De flesta männer föredraga likwäl ungfarslifwet. Avenir har uträknat, att coelibatärernas antal har fyrdubblats från Frans I:s tid till våra dagar. I nämde Konungs tid räknades 10 ungfarslar på 100 personer, som woro i stånd att försörja ett hushåll. Coelibatärerna werde till det dubbla antalet under Henrik IV, till det tredubbla under Ludwig XIV; och nu har man hunnit till det fyrdubbla i räkningen.

När sederna börjat förfalla, söker man på laglig wäg tillfnyta de sociala banden allt fastare. Ättenskapsskillnader, som i Code de Napoleon woro tillätne, förbjödos under restaurationen; och ehuru förslag sedan blifwit wäckt, att genom ett lagstadgande upplifwa rättigheten att lösa olyckliga förbindelser, har detta

bifall ännu ej utwerkats. Märkwärdigt nog, att Catholska kyrkans grundsatser, som i de flesta öfriga fall wisat sig wannäktiga, när det gäller att inverka på Franska sinnen, ej förblifwit utan inflytande på ett lagstadgande, som genom formernas oupplöslighet sträfwar att skänka styrka åt nämnda förening, sedan denna en längre tid förut saknat religiös helgd, och nedstunkit till en rent juridisk handling, som efter omständigheterna kunde knytas och lösas. Ättenskapet har likwäl ej återwunnit den högre betydelse, som endast är tänkbar under mera innerliga och rena familjförhållanden. Om också ej domstolsakterna lägga uti dagen en större mängd anlagelser för otrohet i ättenskap, så bär man komma ihåg, att de flesta menniskor helst undwika skandal och uppsende, och att det tillhör undantagen, då en förördelad tror sig winna upprättelse, genom att blotta sin egen wanära. Allmänna tänkesättet i Frankrike skall äfwen vara böjdt för öfwerseende med en otrohet, som förklaras af sedeförderfwet. Författare som beklaga den sedeslöshet, hwilken profanerar en religiös förbindelse, anmärka derjämte, att familjförhållanden, märkwärdigt nog, ej i någon högre grad blifwit rubbade. Dertill har man welat sluta af föräldrarnes ömhet för barnen; och sedernas mindre renhet läser ej störa en ömsesidig tillgifwenhet, som till och med yttrar sig i benägenheten att öfwerse med hwarandras fel. Enda möjligheten att i närwarande tidsomständigheter återföra huslig lycka beror på huruwida det lyckas att interessera mödrarna för barnuppföstran; ett åliggande, som de swäriligen kunna undwika, när föräldrahuset skall ersätta den skola för Fransyska flickor, som förr öppnades i klostersalarne. Nu mera uppföstras flickorna hemma hos föräldrarne; och detta är både ett band på mödrarna, och en ökad anledning till intima familjförhållanden. Mödrarne måste wara mera uppmärksamma på sig sjelfwa.

(Fortfättes.)

Swenskt Litteratur under April månad:

Teologi: Melin och Bring, Theologisk Quartalsskrift 1842. 1:sta häftet.

Juridik: B. U. Pettersson, Den Swenske Handsekreteraren eller anwising till uppsättande af Bref, Inlagor, Kontrakter, Fullmakter, Skuldebref, Räkningar m. m. 1: 16.

Medicin: Dr A. Andree, Hefsolära utan Medikamenter, för friska och sjuka af alla stånd. 32 s. — W. Kramer, S-rats sjukdomar, deras igenkännande och behandling. S-wers. af Swartz. 1: 36. — Dr Fr. Richter, Ättenskapets Mysterier.

En Handbok och Rådgifware i alla de hemliga fall inom Åktenkapet, i hvilka blygsamheten nekar mundlig förfrågan. 24 ff. — Kort Teckning af den namnkunniga Maria Janssons, wänligen kallad Risa-mor, lefnadsöden och werksamhet såsom Läkare. 12 ff.

Filologi: J. Emele, Dyst Språklära med allmänna grammatikaliska förklaringar, samt Inledning, inneh. En kort öfverfikt af Dytta Språkets och Litteraturens Historia. 1: 32. — J. Emele, Dyst Läsebok, inneh. ett urval af Prosaiska och Poetiska stycken ur klassiska författares skrifter. 1: 32. — Cornelius Nepos de vita excellentium imperatorum. In usum studiorum editionem notis illustravit A. Hedner. 1: 16.

Pedagogik: Bref från Ferdinand till Fredrika: Om undervisning och uppfostran. 24 ff.

Historia och Geografi: *Diplomatarium Dalecarlicum*, Arkunder rörande Landskapet Dalarna, samlade och utgifne af C. G. Kröningwärd och J. Lidén. 1:sta Delen. 4: 16. — A. Fryrell, Gustaf 2 Adolfs Historia. Tredje upplagan. 2: 32. — Gabriel Rein, Storfurstendömet Finlands Statistik. Öfvers. försedd med noter af Öfversättaren. 32 ff. — Biografiskt Lexikon öfver namnkunnige Swenske män, 8:de Bandets 2:dra häfte. 28 ff. — Th. Sundler, Jorden i Pysiskt, Historiskt och Politiskt hänseende betraktad. 44:de h. 32 ff.

De Röna Wetenskaperna: Swenska Klassikerna. 51—52. hh. utgör slutet af J. G. Drensternas arbeten, hvarmed samlingen är avslutad. — Gabriële Mimanso. Tredje och sista Delen. 1: 24. — Dickens, Nicholas Nicklebys lefnad och äfwenyr. 6—9 hh. (33—36 hh. af Läs-Bibl. 1841—42) 32 ff. — Den magiska drycken. En fjunds läsning wid toiletten. Öfvers. 12 ff. — Foltfagor f. Gamla och Unga. 3:de h. 12 ff. — Program till Huguenoerna, Opera i 5 Acter, af E. Scribe. Musiken af Giacomo Meyerbeer. 8 ff. — Tre Fruar i Småland. Roman af Jörf. till Dornrosens Bef. 1:sta D. 1: 8.

Skön Konst: *Vitroreft Universum*. Fjerde Bandets 12:te och sista häfte (hvarmed detta planckwerk är avslutadt) 24 ff. — Från Stockholm till Göteborg. Sjette häftet. 1 R:dr. — *Miniatur-Universum*, 5:te häftet. 24 ff. — *Sveriges Store Män etc.* 14, 15 hh. — *Sveriges märkvärdigaste Gruumärmer*, 2:a häftet. — *Glada sänger wid Pianoforte*, 1:a h., 1 R:dr. — *Isidor Dannström*, fyra Sanger wid Pianoforte. 32 ff. — *Carl Czerny*, Nya öfningar i fingerfärdighet f. Pianoforte, 3:ne häften, 40 ff. — *C. F. Ullman*, Sanger wid Forte-Piano, 2:a häftet. 1 R:dr. — *J. M. Rosen*, *Polonaise pour le Piano à quatre mains*. 1 R:dr. — *Harmonien*, Till Nanna wid sitt Piano, Ord och Musik af J. M. Lindblad. 16 ff.

Krigs-Werksamhet: *Penning Hamilton*, Tankar rörande Militär-Undervisningen särdeles med afseende på fordringarne till första officersgraden i Swenska Armeen. 32 ff.

Trädgårdskötsel: *Hand-Bibl. i Trädgårdskörseln*, 7:de h. 20 ff. — *J. A. J. Schmidt*, *Handbok i Trädgårdskörseln*, lämpad i synnerhet för smärre trädgårdar, samt blommors och fruktträds uppdragning på terrasser, i rum och fönster. 40 ff. — *Gumelius*, *Lidskrift för Trädgårdsodling och Blomster-*

skötsel. Andra Arg. 1:a häft. 32 ff. (subskr.-pris f. 6 hh. 3: 16). — *Allt B:to.*

Bland nyaste utkomna skrifter i Danmark: **Originaler:** *Intelligens-Blade* af J. L. Heiberg. Nr 2. 3. 32 ff. Reitzel. — *Canova*, *Skuespil* af Chr. Trojel. 40 ff. Wahl. — *Philosophiske Betragtninger over den speculative Logiks Betydning for Videnskaben*, ved P. M. Stilling. 36 ff. Reitzel. — *Almindeligt Forsatterlexicon*. 2:det Hefte. Bohr — Dalgas. 1 Rbd. Forlagsforeningen. — *Der skal blive een Djord, een Gyrd*. Ordinationstale af Biskop Dr J. P. Mynster. 12 ff. Reitzel. — *Lucas Evangelium med tilføiede Forklaringer og paa ny oversat af P. E. Lind*, Licentiat i Theologien. 72 ff. A. F. Høst. — *Swend Agesens Danmarks Kronike*, oversat og oplyst med Anmærkninger af R. Th. Jønger. 24 ff. C. A. Reitzel. — *Dehleschlagers Tragedier*. *Godtidsudgave*, 3:die Bind. 1 Rbd. — *Jeppe paa Bjerget*, *Comedie* i 5 Acter af Holberg, med 50 Træsnit, udg. af Frolund og Kling. 16 å 24 ff. — *Samling af Danmarks officinelle Planter*, udg. af Bataillonskirurg Petit. 9:de Hefte. Klein. — *Fanny*. *Drigisnal-Fortælling* af Theodora. 1 Rbd. 48 ff. Schubothe. — *Danske Fabler*, samlede og udg. af Fr. Schaldemose. Med 12 Lithographier. 1 Rbd. Klein. — *Johan Ludwig Heiberg efter Døden*. *Apocryfisk Comedie* i 4 Acter af Adam Hovitz. 40 ff. Steen. — *Statistisk Tabelværk*, udg. af den anordnede Commission, 5:te Hefte. 1 Rbd. Gyldenstål og Reitzel. — *Jens Møllers Haandbog for Præster*. Tredie Udgave. 1:ste Binds 4:de og 5:te Hefte å 48 ff. Klein. — *Krossings Haandbog i Manipulation*. 2:det Hefte. 64 ff. Klein. — *Kunuk og Raja eller Grønlanderne*, en Fortælling af B. S. Jøgemann. 1 Rbd. 32 ff. Reitzel. — *Naturen, Menneket og Borgeren*. En Læsebog af Provst D. S. Birch. Tiende Udg. 68 ff. Reitzel. — *En Digtets Bazar* af H. C. Andersen. 3 Rbd. 24 ff. Reitzel.

Overfættelser: *Beckers Verdenshistorie*, udg. af Voebell. Oversat af J. Riise. IV. 3—6 Hefte. 64 ff. H. C. Klein. — *Noveller og Skizzer* efter det Swenske. 2 Dele. 56 ff. Schubothe. — *Thiers franske Revolutionshistorie*. 4:de Hefte. 36 ff. Philipsen. — *Dr Osianders Folkelægemidler* ved H. C. Lund. 4:de Hefte. 36 ff. Steen. — *Hegels Forelæsninger*, over *Pistoriens Philosphi*. Oversat af Kattrup. 3:die Hefte. 80 ff. Klein. — *Strauß: Fremstilling af den kristelige Troeslære*. Oversat af Brochner. 3:die Hefte. 48 ff. Klein. — *Morianen eller det holsten-gottorpste Huus i Swerig*. 4:de Deel. 1 Rbd. 24 ff. Schubothe. — *Logik* af H. Werder. 1:ste Afdeeling. Oversat af W. J. J. Boethe. 1 Rbd. 8 ff. Reitzel.

Musikater og Konstfager: *Folkefange og Melodier*. Ved A. P. Berggreen, 2:den Udgave. 24 ff. C. A. Reitzel. — *Signora Felicità Forconis Portrait*. 1 Rbd. Bogladerne. — *Nye Danske for Pianoforte* af Lumby. 5:te Hefte. 24 ff. Løse & Olsen. — *Orela Lehmanns Buste*, puseret i Bort. 5 Rbd. Klein. — *Orela Lehmanns Portrait*. 1 Rbd. Bogl. — *Kong Waldemar den Andens navnkundige Slag ved Wolmer i Liesland 1219*. Efter et Maleri af Lorenzen, lithogr. af Barentzen. 1 Rbd. 32 ff. i Commission hos A. F. Høst. — *Thorwaldsen og hans Værker* ved J. C. Hillerup. 2:den Deels 1:ste og 2:det Hefte. 1 Rbd. Reitzel. — *de Meza*, 5 Balle for Pianoforte. 64 ff. Løse & Olsen.